

թեամբ և տեսակ մը երկիրդով միայն կը ղիտուէր ան:

Կրօնական մարդին մէջ՝ քրիստոնեան իր երեցին կը նայէր՝ անկէ լսելու համար Աստուծոյ ձայնը. անշուշտ եթէ գտնուէր մէկը, իր մէջ միշտ, իր մօտ: Բայց երբ կրթութիւնը և անոր գործիքը եղող զիրքը պակաս էր՝ երեցը կամ հովիւը պէտք կ'ունենար Աստուծոյ և կրօնական գիտութեան ձայնին. մինչ այն ձայնը կը փակուէր անապատներու և անոնց փոքրիկ մատենադարաններուն մէջ: Ս. Գիրք մ'ունենալը միծ պերճանք մըն էր. եւ այդ պերճանքը ամէն մարդու ձեռք չէր անցնէր: Տպագրութիւնը ուրեմն Աստուծոյ ձայնը, որ բերուած էր՝ տարածեց ժողովուրդին մէջ, և ան արձագանգեց անհամար զիրքերով: Այսօր մեծագոյն գրականութիւնը քրիստոնէական գրականութիւնն է:

Տպագրութիւնը ո՛չ միայն օգնեց ղըպրոցին՝ այլ ստեղծեց արդի ղպրոցը, աշակերտին ձեռքը տալով իր սորվելիքը: Առանց անոր՝ վանքերու նախնական վիճակի մէջ գտնուող վարժարաններուն պիտի ապականէր մարդկութիւնը հաւանաբար՝ իր նոր սերունդներու կրթութեան դժուարին գործը:

Գիտութեանց — բնական, ընկերային, և այլն — զարգացման մէջ տպագրութիւնը մեծագոյն դերն ունեցաւ ո՛չ միայն ղիտնականներու գաղափարները իրար բերելու մէջ մեծագոյն ղիւրութիւնն ընծայելով՝ այլ և այդ ղիտութեանց միջոցաւ գտնուած ճշմարտութիւնները ընդհանրացնելով եւ ժողովրդականացնելով՝ եւ հանրութեան բարոյական եւ գիտական մակարդակը բարձրացնելով:

Չափազանցութիւն մը չէ երբ ըսենք՝ թէ մարդկութիւնը իր ճակատագրին չէնքը գրով ու զրքով կը կերտէ: Անոնք են իր գործիքները և ինչ բան որ այդ գործիքին կատարելագործման, ընդհանրացման կը սատարէ մեծ, թերեւս մեծագոյն օրհնութիւն մըն է: Անոնք որ այդ գործիքը կատարելագործեցին և ընդհանրացուցին ուրիշ գործիքի մը, այսինքն տպագրիչ մեքենային, միջոցաւ՝ մարդկութեան մեծագոյն երախտաւորներէն են:

ՏԻՐԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ

ԱՄՍՕՐԵԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

Անցած հոկտ. ամսոյ ընթացքին, Ս. Աթոռոյ **ՏՏՈՐԷՆ Ժողովը** դումարուեցաւ տասնեմէկ անգամներ, գլխաւորաբար զբաղելով կառուցող և կառուցանելի շէնքերու և գետնի մը վաճառման խնդրով, իսկ կրօնական ատեանը՝ չորս, և Ուսումնական խորհուրդը՝ մէկ անգամ:

● Կիր. 1 հոկտ. — Ս. Պատրիարքը, ընկերակցութեամբ Տ. Մեսրոպ Սրբազանի եւ Տ. Եղիշէ Արեղայի, առաւօտուն կանուխ, Երեքօրի մօտ, Յորդանանի գետեղըրը զնաց. ներկայ գտնուել նաւակատիքին չապէշներու եկեղեցիին, որ կառուցուած էր կայսրուհիին անձնական ծախքով: Ն. Վեհափառութիւն, որ ներկայ էր այս կրօնական արարողութեանց, յետոյ, յարակից ժամատան մեծ սրահին մէջ ընդունեց եկեղեցիներու պետերը, կառավարական պատուիրակները եւ հիւպատոսական մարմինը: Ներկայ էր մեծ բաղմուռութիւն: Եթովպիոյ ղպտի մետաւապոլիտը, որ կ'ընկերանար կայսրուհիին, մատոյց պատարագ եւ նախագահեց թափօրին եւ պաշտամունքին, որ կատարուեցաւ Ղպտի և չապէշ կղերին մասնակցութեամբ:

— Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ս. Յարութեան մեր վերնամատուռին մէջ. Տ. Զգօն Վրդ. քարոզեց. խօսեցաւ քրիստոնէական հրաշքներուն մասին. ըսաւ թէ Քրիստոս գործեց հրաշքներ, նախ մարդկային կարիքներն ու կառուութիւնները գոհացնելու, յետոյ անոնցմով պատկերազարդելու համար իր աստուածային ուսուցումի դասերը, և վերջապէս անոնց փաստովը համոզելու համար ղմարդիկ իր մեխական պաշտօնի մասին:

— Երեկոյին, ընթրիքէ վերջ, Բարեաբրաց լսարանին մէջ կատարուեցաւ Բարեգործականի ա. Բանախօսութիւնը, զոր կատարեց Տօքթ. Վահան Գալպեան. բացման խօսքն ըրաւ Տ. Մկրտիչ Սրբազան Աղաւնուռի, որ ատենապետն է Տեղական Մասնաժողովին, փակման խօսքը արտասանեց Ն. Ամեն. Սրբազան Պատրիարքը: Ներկայ էին միաբանութիւնը և ուսանողները, և հոծ բաղմուռութիւն ժողովրդեան:

● Բշ. 2 հոկտ. — Լուսարարապետ Տ. Մեսրոպ Սրբազան և ղիւանապետ Պ. Կարապետ Նուրեան, յանուն Տեօբէն ժողովոյ՝ մասնակցեցան խորհրդակցան ժողովի մը, որ կառավարութեան պաշտօնատան մէջ կատարուեցաւ Ն. Վ. Կառավարչին մօտ, և ուր ներկայ էին Յունաց պատրիարքարանէն եւ Ֆրանչիսկեանց աւագածոյր՝ Վէն եւս պատուիրակներ: Խնդրոյ առարկան էր լոնտոնէն հասած ճարտարապետին ըննական տեղեկագրին համեմատ՝ Ս. Յարութեան տաճարին նորոգութեան հարցը:

— Ընծայարանի, ժառանգաւորաց և Սրբոց Թարգմանչաց վարժարանի ղպրոցական դասա-

խօսութիւնք ակտուեցան այսօր, երկամեայ տարեկան արձակուրդի զապարէ վերջի:

— Երեկոյին Սրբազան Պատրիարքը ըստ հրաւերի, ներկայ գտնուեցաւ Հապէշ կառավարութեան պատուոյ ընթերցելին, որ տեղի ունեցաւ Քրիկ Տէվրտ պանդոկին մէջ, նախագահութեամբ Եւթովոյի վեհ. կայսրահաւոյն, եւ մասնակցութեամբ Ս. Քաղաքիս բոլոր հոգեւոր պետերու, պետական բարձր պաշտօնակալաց, Հիւպատոսական մարմնոյն եւ երեւելոց:

— Ըստ աւանդական իրաւանց եւ սովորութեան, Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Դպտինեւրու Ս. Գէորգ մատրան մէջ, ուր երէկ երեկոյ եւ կատարած էինք նախատեսակի փամբարան էր եւ քարոզեց Տ. Կիւրեղ Վրդ. Բնարան առնելով Աւետարանի «Մի զարհուրելիք յայնչանէ որ ըստ պանաննն զմարմին եւ յետ այնորիկ աւելի ինչ ոչ ունիցին առնել» խօսքը, քացարեց նահատակութեան խորհուրդը, որ կը գիշարեցնէր մարտիրոսները իրենց տանջանքներուն մէջ, հոգիի կանաքին զգացումով զինելով զիրենք: Երեկոյին եւ առաւօտուն, հանդիսապետեց Տ. Մկրտիչ Սրբազան Աղանուռնի:

Շր. 7 հոկտ.— Պր. Շահան Պէրպէրեան, այս առաւօտ Գահիւնէն եկած, այցելեց Ս. Պատրիարքը:

— Երեկոյին, ըստ իրաւանց, Վարազայ Խաչի տօնի կիրակամուտի առթիւ, Ս. Պատրիարքը Միաբանական թափօրով եւ «Հրաշափառքով մուտք գործեց ի Ս. Յարութիւն, եւ Ս. Գերեզմանին ուխտի երկրպագութեան արարողութեան մէջ վերջ, փամբարանէ կատարուեցաւ մեր Գողգոթայի վերնամատուռին մէջ:

Վր. 8 հոկտ.— Վարազայ տօնի առթիւ, Տ. Մեսրոպ Սրբազան պատարագեց եւ քարոզեց Ս. Գերեզմանին վրայ ի Ս. Յարութիւն, ներկայացուց խաչը իբրեւ նշան յաղթութեան միտքի եւ մահու դէմ, եւ իբրեւ բեմ՝ ուսկից Աստուծոյ սէրը կը քարոզէ խաղաղութիւն եւ հոգիի եղբայրութիւն:

— Ս. Պատրիարքը, ընկերակցութեամբ Տ. Գէորգ եւ Տ. Սիոն Վարդապետներու, առաւօտուն կանուխ մեկնեցաւ Ռեմէ, որ է Արեմասիմ, ուր կը կատարուի ուխտաւորութիւն՝ տեղւոյն մեր Ս. Գէորգ վանքին անուան տօնին առթիւ: Երուսաղէմէն եւ Յոպպէէն բազմաթիւ ուխտաւորներ կային, որոնք մատաղի բարեպաշտական պարտականութիւններն կատարեցին իրովին: Ներկայ էին նաեւ Տ. Ներսէս Վրդ., Յովսէփ տեսուչը, որ կը հսկէ նաեւ այս վանքին, եւ Տ. Կիւրեղ Վրդ., որ երէկ գիշերէն եկած էր եւ այսօր պատարագեց: Սրբազան Պատրիարքը քարոզեց ըստ աւետարան փայտին կենաց եղիցին աւետք փողովը կանխ իմաց օրուան արգարէութենէն առնուած բնարանով: Բացարեկ թէ քրիստոնէութիւնը պիտի լինի չափանիշը մեր պատմական եւ բարոյական գոյութեան. այնքան ատեն պիտի ապրինք իբր փողովուրդ եւ ազգ, որքան ատեն կարենանք ապրիլ իբրեւ ճշմարիտ քրիստոնեաներ. ու մեր ներքին կեանքը այնքան

միայն պիտի լինի առողջ եւ զօրեղ, որքան Աւետարանը ոչ թէ իբր լուսնուն, այլ իբր կեանքի սկիզբ մը կարենանք պահել միշտ մեր մէջ:

Սրբազան Պատրիարքը իր հիւրերով ցերեկին ճաշի հրաւիրուեցաւ Տօքթ. Պոստոսեանի տունը, ուր հրաւիրուած էին նաեւ քաղաքի կառավարիչը, Ռեմէի եւ Լիւտի քաղաքապետները: Յունաց վանքի հոգեւոր տեսուչը եւ քաղաքի երեւելիները իսկ կէս օրէն վերջ Ռեմէի արարքաղաքապետը թէյասեղան մեծարեց Ս. Պատրիարքին եւ գրեթէ նոյն քաղաքի տունը:

Քշ. 9 հոկտ.— Պ. Շահան Պէրպէրեան երեկոյին բանախօսեց Ս. Աթոռոյս Կիւրպէնեան Մատենադարանի սրահին մէջ, բոլոր Միաբանութեան եւ աշակերտաց ներկայութեան. նիւթն էր՝ «Հայաստանեայց եկեղեցին, իբրեւ արտայայտութիւն Հայութեան հոգեւոյն»:

Քշ. 10 հոկտ.— Տնօրէն փողովոյ անդամ Տ. Նորայր Վրդ. եւ Դիւանապետ Պ. Նուրեան Ս. Յարութեան Տաճարի նորոգութեան խնդրոյն մասին՝ երեք իրաւատէր ազգաց կողմէ Յունաց պատրիարքարանի մէջ կատարուած խորհրդակցական գումարումին ներկայ եղան:

Շր. 14 հոկտ.— Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարի բակի Ս. Գէորգայ սեղանին վրայ:

Վր. 15 հոկտ.— Մայր Տաճարի մէջ, Ս. Պատարագ մատուցեւ քարոզեց Տ. Տիրան Վրդ. «Քննեցէք զանձինս . . . զի Քրիստոս Յիսուս ի ձեզ է». քացարեց թէ Քրիստոնէին՝ իր անձին ինչ արժէք ունենալուն մասին գիտակցութիւնը հետեւանքն է այն զգացումին, զոր ունի ան Քրիստոսի՝ իր անձին մէջ լինելուն կամ չլինելուն նկատմամբ:

Քշ. 16 հոկտ.— Լուր առնուած ըլլալով թէ նաւը, որով Կիւրպէն Տ. Սահակ Կաթողիկոս Կիւրոսէն Պէրպէթ կ'անցնէր, այսօր մինչեւ իրկուն պիտի խարսխէ Հայֆայի առջեւ, Ն. Սրբութեան եւս փափաքին համեմատ՝ Տ. Մեսրոպ Սրբազան զնաց ի տես յարգանաց:

— Տեղւոյս Ե. Գ. Բ. Գլխաւորը եւ Անկիւքան ներու եպիսկոպոսի փոխանորդը այցելեցին Ս. Պատրիարքին:

Քշ. 18 հոկտ.— Տնօրէն փողովոյ Ատենապետ Տ. Սմբատ Սրբազան եւ Դիւանապետ Պ. Նուրեան իրաւարանական խորհրդակցութեան մը համար գային Եւֆրատ, եւ զարձան երեկոյին:

Շր. 21 հոկտ.— Ս. Թարգմանչաց տօնի առթիւ Ս. Գլխաւորը սեղանին վրայ պատարագեց Տ. Հայկազուն Վրդ.:

Վր. 22 հոկտ.— Մայր Տաճարին մէջ քարոզեց Տ. Նորայր Վրդ., օրուան ձաշու ընթերցումներու առերեսութեամբ. եւ, այլերին լուսմաներու պատմութիւնը յիշելով մատանչեց սա իրողութիւնը թէ Քրիստոսի բարձրագոյն գնահատութեան արժանացողը երկու լուսմայ միայն նուիրող տառապեալ աչրի մըն էր, որ սակայն իր ամբողջ ունեցածը տուած էր գերազանց աննապօհութեամբ:

Քշ. 24 հոկտ.— Վաճառելի գետինի գործը վերջապէս կատարուեցաւ գոհացուցիչ պայման

ներու մէջ. այնպէս որ շէնքերու նոր, այսինքն չորրորդ, պլօքի մը ձեռնարկութիւնը ապահովուած կարելի է նկատել:

Յշ. 25 հոկտ.— Աւստրիական նոր հիւպատոսը, Պ. Իմօն Եօրտա իր առաջին այցելութիւնը տուաւ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր, որ պատուով ընդունեց պինքը:

Յշ. 26 հոկտ.— Կիւլպէնկեան Մատենադարանի կահաւորման գլխաւոր մասը լրացաւ:

Յշ. 27 հոկտ.— Ս. Պատրիարքը, Պ. Նաբեանի ընկերակցութեամբ փոխադարձ այցելութեան գնաց Աւստրիական հիւպատոսին:

Յշ. 28 հոկտ.— Աւստրալիաց տնին առթիւ, Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ս. Յարութեան տաճարի բակի հայապատկան Ս. Յովհաննէս մատուռին մէջ:

Յշ. 29 հոկտ.— Ս. Յարութեան տաճարի Հայկական Գողգոթայի վերնաշարի մատուռին մէջ, ուր մատուցուեցաւ Ս. Պատարագը, քարոզեց Տ. Սիւն Վրդ. Աթուհեան չես ծառայ այլ որդիին ընտանին վրայ, բացատրելով Աստուծոյ հայրութեան եւ մարդոց տիեզերական եղբայրակցութեան գաղափարը, իրրեւ քրիստոնէական կրօնի բարոյական բարձրագոյն սկզբունքներէն մին:

Տ Ե Ր Ո Ւ Ն Ի

ՍՕՆՍ. ՌԻՇԱՐ ՊԱՐԹՕԼՈՆԻ

Ամբողջ երուսաղէմի բնակչութեան վրայ վշտագին տպաւորութիւն գործեց անակնկալ մահադոժը այս բարձրաստիճան հոգեւորականին, որ վախճանեցաւ հոկտ. ամսոյ 11ին, Ս. Քաղաքիս խալիպան հիւանդանոցին մէջ, 48 տարեկան առողջ հասակին:

Ազգաւ իտալացի, տիտղոսաւոր արքեպիսկոպոս Լաւրդիկէի, Հռոմ. Կաթոլիկ եկեղեցւոյ ծանօթ եւ յարգուած դէմքերէն էր, որ նախապէս ի Ֆինլանտիա եւ ալուր պաշտօններ վարելէ վերջ, հազիւ հինգ ամիսներ առաջ Ս. Քաղաքս եկաւ, իրրեւ վատիկանի ներկայացուցիչ, ռեզիդէնտի, Պաղեստինի, Արաբիոյ եւ Եթովպիոյ առաքելական պատուիրակի պաշտօնով: Պատկառելի, դարգացած եւ հաղորդական բնաւորութեանը եկեղեցական մըն էր, որ կարճ ժամանակի մէջ յարգելի դարձաւ ամենուն:

Տխուր կուրը ստանալուն պէս, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը հիւանդանոցի մատուռը ղրկեց Տ. Շաւարշ վարդապետը եւ Տ. Եղիշէ արեւմտեան, որոնք իր ցաւակցական զգացումները յայտնեցին հանգուցեալին դադաղին մօտ հրեղի կրկրին: — Շր. 14 հոկտեմբեր, մեծաշուք հանդիսութեամբ կատարուեցաւ յուղարկաւոր

բուժեան պաշտամունքը՝ Ս. Քաղաքիս կաթոլիկաց Մայր եկեղեցիին մէջ, նախագահութեամբ երուսաղէմի լատին պատրիարք Ամեն. Տ. Լուի Պարլաւինայի, որ եւ պատարագեց եւ դամբանականը խօսեցաւ: Ս. Պատրիարք Հօր կողմէ յուղարկաւորութեան այս պաշտամունքին ներկայ գտնուեցան Պատր. Փոխանորդ Տ. Միլտիլ Սրբազան Աղաւնունի եւ Տ. Կիւրեղ վրդ. եւ Տ. Եղիշէ արեւմտեան:

«Սիւն» Սրբոց Յակոբեանց Ուխտին խորին ցաւակցութիւնը կը ներկայացնէ եկեղեցւոյ հանգուցեալ բարձրաստիճան այս պաշտօնատարին մահով օգաւորուած բոլոր վշտահար սիրտերուն:

Տ. ՄԱՐԿՈՍ ՎՐԴ. ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ

1861 — 1933

Հոկտ. ամսոյ 3ին, իր յաւիտենական հանգիստը առաջնորդուեցաւ Տ. Մարկոս Վրդ. Գաւառացեան, որ տարրուկէսէ ի վեր հիւրարար այստեղ կը գտնուէր հիւանդկախ վիճակի մէջ: Հանգուցեալը ծնած էր Կ. Պոլիս՝ 1864ին, երուսաղէմ եկած էր 1885ին, եւ մտած՝ աշխարհական միաբանից կարգը:

Մարկաւազ ձեռնադրուած էր 1892 օգոստ. 29ին (Հ.Տ.), լուսարարապետ Տ. Սահակ Սրբազան Խաղայեանէ: 1892 սեպտ. 13ին (Հ.Տ.) քահանայութեան կարգ եւ արեւմտեան վեղար տացած է հոգեւոյ Տ. Յարութիւն պատրիարք վեհապետանէ, եւ մինչեւ 1900 ժամաւարութեան պաշտօն վարած է Ս. Տեղեաց մէջ: Յետոյ Միաբանութենէ արձակուելով ղրկուած է Կ. Պոլիս՝ Անկէ՝ առնել մը ղրկուած է գաւառ, եւ եղած է առաջն. փոխանորդ Սիլվանի, եւ ապա, կարճ ժամանակ մը, հովիւ ի Սեւանի, Ընդհանրապէս փնայած է Կ. Պոլիս, թաղային եկեղեցիներու մէջ իրրեւ օգնական՝ քարոզիչներու: 1922ին, Պէյքոզէն, ուր ժամասաց էր, Քեմալական կառավարութեան Կ. Պոլիս հաստատուելէն վերջ, կուգայ Պէյրութ, եւ առնել մը կը ծառայէ սիրելական թեմերուն մէջ: 1932ին ամրան կուգայ երուսաղէմ: Իր վատառողջ վիճակը թոյլատու չ'ըլլար իրեն՝ որ եւ հոգեւորական պաշտօն կատարելու: Կը վախճանի հոկտ. 3ին ԴՆ. լուսնոյ գիշերուան ընթացքին: Նոյն օրը, մասնաւոր տնօրինութեամբ, օծման կարգը կը կատարուի Լուսարարապետ Տ. Միւսրոյ Սրբազանի ձեռքով: Յերեկէն վերջ տեղի կ'ունենայ յուղարկաւորութիւնը, նախագահութեամբ Ս. Պատրիարք Հօր եւ մասնակցութեամբ բոլոր Միաբանութեան, եւ կը թաղուի հասարակաց գերեզմանատան հոգեւորականաց բաժինին մէջ:

Խաղաղութիւն իր հոգւոյն, հանգիստ իր սեկերաց: